

A gazdaglisták és az adatvédelem

Jogalkalmazási dilemmák az adatvezérelt újságírás megítélésében

CSUDAI-KERESTÉLY TÜNDE¹

A tanulmány azon néhány évvel ezelőtt nagy figyelmet kapott Forbes-ügyre reflektál, amelyben a gazdaglisták kaptak főszerepet, továbbá azt érintően a GDPR-ban deklarált „újságírói mentességre” és annak tartalmára. Az utóbbi értelmében az újságírói célból kezelt és feldolgozott személyes adatok kezelése eltérés tárgyát képezheti, vagy mentesülhet a rendelet egyes rendelkezéseiben szereplő követelmények alól. Ezzel az intézménnyel a jogalkotó elismeri az újságírói tevékenység szabadságának fontosságát, miközben kiemeli a felelősséget a személyes adatkezelés körében. A Forbes-ügyben releváns kérdések főként precedensjog alapján voltak mérlegelhetőek, ugyanis a GDPR irányadó rendelkezésein kívül nem volt hatályban egyetlen olyan passzus sem, amely kifejezetten segíthette volna a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságot, valamint az igazságszolgáltatást. A kapcsolódó döntések lehangosabb kritikája az volt, hogy az újságírói tevékenységre, abból pedig kifejezetten az adatvezérelt újságírásra a gyakorlatban a megállapított értékelések dermesztő, öncenzúrát elősegítő hatással lehetnek, és az eseményekre történő azonnali reagálást, azok közzétételét megnehezítik. Az adatvezérelt újságírás nagy adathalmazok szűrésén és elemzésén alapuló újságírást jelent, hír lejegyzése vagy kiemelése céljából, gyökerei az oknyomozó újságírásra vezethetők vissza.² A tisztánlátás érdekében ebben a tanulmányban bemutatjuk és értékeljük azon jogeseteket, amelyek segítették a hivatalos szerveket a döntések meghozatalában, mindemellett a GDPR vonatkozó bekezdéseinek tartalmát is körbejárjuk, hiszen az alapp probléma gyökere a rendeletben deklarált, újságírási célból végzett személyes adatkezelési kötelezettségek alóli mentesség meghatározásában rejlik.

Kulcsszavak: adatvédelem, sajtószabadság, GDPR, újságírói mentesség, adatvezérelt újságírás, gazdaglisták

1 Médiajogi szakjogász, doktori hallgató, Nemzeti Közszerzői Egyetem Közjogtudományi Doktori Iskola, e-mail: csudai.tunde@uni-nke.hu

2 Vö. BRADSHAW–ROHUMAA 2011.

*„Rich Lists” and Data Protection
Law Application Dilemmas Related to Data Journalism*

The following study is reflecting on the Hungarian Forbes case, which received much attention a few years ago. In this precedent, the main focus was on rich lists, and the “journalistic purposed exemptions” related to personal data protection declared in the GDPR. According to the latter, the journalistic purposed processing of personal data may be excused of GDPR requirements. With this provision, the legislator recognises the importance of freedom in journalistic activity, while underlining responsible personal data processing. The relevant issues in the Forbes case were mainly a matter of precedent, as there was no passage in force other than the GDPR’s governing provisions that could have explicitly assisted the National Authority for Data Protection and Freedom of Information and also the jurisdiction. The most dominant criticism of the related decisions ruled by these state bodies has been that the assessments which were laid down could have a chilling, self-censoring effect on the journalistic activity, especially on data-driven journalism, and will make it difficult to react promptly to events and to publish them. In the interest of clarity, this paper will present and evaluate those legal cases that have assisted the official state bodies. This study also examines the relevant GDPR paragraphs, since the root of the underlying problem is the lack of clarity regarding peculiarly the content of “journalistic purposed exemptions” in personal data processing.

Keywords: data protection, freedom of the press, GDPR, journalistic purposed exemptions, data journalism, rich lists

Bevezetés

Néhány évvel ezelőtt nagy figyelmet kapott a hír, miszerint egyes érintettek a *Forbes Hungary* által évente megjelentetett gazdaglistákon szereplő személyes adataik közzétételéhez nem járultak hozzá, ezért a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (a továbbiakban: NAIH, Hatóság) felé fordultak, kérelmükben jogellenes adatkezelésre, valamint az érintetti joggyakorlás nem megfelelő biztosítására hivatkozva. Ezen ügyben a NAIH és a Kúria által később meghozott döntéseket több kritika is érte, de talán legfőképpen az, hogy a megállapított értékelések később dermesztő hatással lehetnek az újságírói tevékenységre, abból kifejezetten az adatvezérelt újságírásra. Szakmai körökben ugyanis a technológiai innováció következtében a hírek lejegyzése vagy azok kiemelése céljából egyre népszerűbb az adatokat szelektáló, listázó, szűrő, majd később azokat elemző tevékenységeken alapuló adatvezérelt újságírás, és a *Forbes* által végzett gazdaglisták is ilyen típusú tevékenységgel készülnek.

Bár Magyarországon kontinentális jogrendszer szerint a döntések elsősorban és többnyire jogszabályokba foglalt rendelkezések alapulvételével születnek, ebben az ügyben az általános adatvédelmi rendeletbe (a továbbiakban: GDPR, rendelet) foglalt irányadó rendelkezésen kívül nem volt hatályban egyetlen olyan passzus sem, amely kifejezetten segíthette volna a Hatóságot és az igazságszolgáltatást. Így a fontos kérdések főként precedensjog alapján voltak mérlegelhetőek. A gyakorlatot Magyarországon a NAIH és a bírói gyakorlat is befolyásolja az adatvédelemhez kapcsolódóan, ebben az ügyben mindkét intézménynek szerepe volt.³ A közvéleményt megosztották a döntések, ezért a tisztánlátás érdekében ebben a tanulmányban bemutatjuk és értékeljük azon jogeseteket, amelyek segítették a hivatalos szerveket azok meghozatalában. Elsősorban a GDPR vonatkozó bekezdéseinek tartalmát járjuk körbe, hiszen az alapprobléma gyökere a rendeletben deklarált, újságírási célból végzett személyes adatkezelési kötelezettség alóli mentesség meghatározásában rejlik.

„Újságírói mentesség” az adatvédelemben

A személyes adatok kezelésére vonatkozó újságírói mentesség tartalmát a GDPR Preambulum (153) bekezdése, valamint 85. cikkének (1)–(2) bekezdése részletezi. Az utóbbiak értelmében az „újságírói célból” kezelt és feldolgozott személyes adatok végzett kezelése eltérés tárgyát képezheti vagy mentesülhet a rendelet egyes rendelkezéseiben szereplő követelmények alól.⁴ A kivétel lehetővé tételével a cél az, hogy az újságírók munkájuk jellegéből fakadóan, tájékoztatási tevékenységük során a személyes adatokat gördülékenyebben dolgozhassák fel, és hozhassák nyilvánosságra, miközben a szükségesség és az arányosság mérlegelésével törekednek a sajtószabadság, valamint a magánélethez való jog érvényesülésére, egyensúlyára. A mentesség deklarálásával a jogszabály elismeri az újságírói tevékenység szabadságának fontosságát, miközben kiemeli a felelősséget a személyes adatkezelés körében. Fontos azonban megjegyezni, hogy a GDPR Preambulumának (4) bekezdése szerint nem minősül abszolút jognak a személyes adatok védelméhez való jog, azt az arányosság elvével együtt, a társadalomban betöltött szerepének függvényében kell figyelembe venni, egyensúlyban más alapvető jogokkal, így a véleménynyilvánítás szabadságának alapjogával is.

A GDPR 85. cikkének (1) bekezdése kifejezetten az Európai Unió Alapjogi Chartájának tartalmára reflektál, amely jogilag kötelező erővel bír a tagállamok esetében az európai uniós jogszabályok végrehajtása során.⁵ A Charta 7. cikke a magánélet és a családi élet tiszteletben tartására szólít fel, míg 8. cikke a személyes adatokat,

³ Lásd SZEGEDI et al. 2021: 14.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

⁵ Az Alapjogi Charta kihirdetésére a 2000. december 7-i nizzai csúcson került sor, később lépett tehát hatályba, mint az Európai Unióban már elfogadott adatvédelmi irányelv.

11. cikke pedig a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságát védi. A GDPR ehhez kapcsolódóan határozza tehát meg, hogy a tagállamok jogszabályba foglalva, a mentesség érdekében egyeztessék össze ezen alapjogokat, ideértve a személyes adatok újságírási célból végzett kezelését is. Ahogyan tartalmában a legtöbb európai uniós jogszabály, úgy a GDPR is általánosan fogalmaz és alkalmazásában rugalmas, így lehetővé téve az Európai Unió tagállamainak a különböző jogrendszerekhez és kulturális környezethez való könnyebb alkalmazkodást. Összességében a GDPR az adatvédelmi rendelkezések harmonizációjának előmozdítását célozza, miközben illeszkedik az eltérő jogi hagyományokhoz.

A rendelet előtt a személyes adatvédelmet érintve az Európai Unióban az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, 1995. október 24-i 95/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: irányelv) volt hatályban, amely szintén rendelkezett már az újságírók mentességéről, de kicsit szűkebb körben. A személyes adatok védelme és a szólásszabadság közötti viszonyt az irányelv 9. cikke *A személyes adatok feldolgozása és a szólásszabadság* cím alatt a következőképpen szabályozta:

„A tagállamok e fejezet, a IV. és a VI. fejezet rendelkezései alóli felmentésről, illetve eltérésről [...] kizárólag a személyes adatoknak újságírási vagy irodalmi, illetve művészi kifejezés céljából történő feldolgozása esetén rendelkezhetnek, amennyiben azok a magánélet tiszteletben tartásához való jognak a szólásszabadságra vonatkozó szabályokkal való összeegyeztetéséhez szükségesek.”

A jelenleg hatályos GDPR (15) bekezdése így szól:

„A tagállamok jogának össze kell egyeztetnie a véleménynyilvánítás és a tájékozódás – ideértve az újságírói, a tudományos, a művészi, illetve az irodalmi kifejezés – szabadságára vonatkozó szabályokat a személyes adatok védelmére vonatkozó, e rendelet szerinti joggal. Helyénvaló, hogy a kizárólag a személyes adatoknak az újságírási, a tudományos, a művészi vagy az irodalmi kifejezés céljából végzett kezelése eltérés tárgyát képezze vagy mentesüljön az e rendelet egyes rendelkezéseiben szereplő követelmények alól, ha ez ahhoz szükséges, hogy a személyes adatok védelméhez való jogot a véleménynyilvánítás szabadságához és a tájékozódáshoz való joggal összeegyeztessék, amelyet a Charta 11. cikke biztosít. Ez alkalmazandó különösen a személyes adatok audiovizuális területen, valamint a hírachívumokban és sajtókönyvtárakban történő kezelésére. [...] A véleménynyilvánítás szabadságához való jog minden demokratikus társadalomban fennálló jelentőségének figyelembevétele érdekében az e szabadsághoz tartozó olyan fogalmakat, mint az újságírási, tágan kell értelmezni.”

A Bizottság által előterjesztett GDPR-javaslat a tárgykörben még konkrétabb volt, ennek ismeretében közelebb kerülhetünk a jogalkotói szándék megértéséhez a jogintéz-

mény pontos tartalmát illetően. A dokumentum Preambulumának (121) bekezdése szerint: „annak érdekében, hogy figyelembe vegyék a véleménynyilvánítás szabadságához való jog jelentőségét minden demokratikus társadalomban, az e szabadsághoz tartozó olyan fogalmakat, mint az újságírás, kiterjesztően kell értelmezni. Ezért a tagállamoknak az e rendelet szerint szabályozandó kivételek és eltérések alkalmazásában újságírással kapcsolatosnak kell minősíteniük azokat a tevékenységeket, amelyeknek célja a nyilvánosság számára információk, vélemények vagy gondolatok közlése, függetlenül attól a médiumtól, amelyet a közvetítésre felhasználnak. E tevékenységek nem korlátozódhatnak a médiavállalkozásokra, és azok nyereség elérése érdekében vagy nonprofit célból is végezhetők.”

Az irányelv és a GDPR idézett bekezdéseiben felsorolt célok, így az újságírói célból említett mentesség is tehát lényegében lehetőséget teremt a tagállamoknak arra, hogy kizárják a konkrét adatvédelmi szabályok és kötelezettségek alól azokat, akik újságírói célból gyakorolják szólásszabadságukat. E mentesség határait, körvonalait azonban nem pontosították, hanem a tagállamokra bízta annak meghagyásával, hogy nemzeti jogszabályban írjanak elő vonatkozó kivételeket és korlátozásokat, amennyiben szükséges.⁶ Az Európai Bizottság felé a tagállamokat tájékoztatási kötelezettség terheli, amely szerint kötelesek a 85. cikk átültetéséről, annak részletezéséről beszámolni. A Bizottság vezeti azon tagállamok listáját, akik ennek eleget tettek.⁷ Magyarország 2018. augusztus 1-jén értesítette a Bizottságot a rendelkezések átültetéséről, utóbbiakat az alábbi jogszabályok tartalmazzák:

- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény III. fejezete (a közérdekből nyilvános adatokra tekintettel);
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:44. §-a (a közügyek szabad vitatása kapcsán);
- a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2011. évi CIV. törvény 4. § (3) bekezdése (alapelvek), 6. §-a (forrásvédelem);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 219. §-a, 226. §-a, 226/A. §-a, 226/B. §-a, 227. §-a.⁸

A mentesség terjedelmét tehát elsődlegesen a tagállami jogalkotás, valamint precedensjog alapján lehet értékelni. Az újságírói mentességre vonatkozóan jelen tanulmányban megvizsgálunk több, az Európai Unió Bírósága által hozott olyan ítéletet, amely segít feltérképezni annak hozzávetőleges terjedelmét, és ahhoz kapcsolódóan az érvelésekben kifejtett további sarokpontokat is görcső alá vesszük. Ezekben

6 KUNER–BYGRAVE–DOCKSEY 2021: 264.

7 Az Európai Unió 27 tagállamából notifikációs kötelezettségének eddig 22 állam tett eleget: Ausztria, Belgium, Bulgária, Horvátország, Ciprus, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország, Írország, Olaszország, Litvánia, Lettország, Luxemburg, Hollandia, Románia, Szlovákia, Spanyolország, Svédország.

8 *EU Member States Notifications to the European Commission under the GDPR* [é. n.].

az ügyekben hozott megállapítások a *Forbes Hungary vs. NAIH* ügyben is támaszul szolgáltak a döntéshozók számára, többek között az újságírás fogalmának definiálására is kísérletet tesznek.

Releváns európai precedensjog a Forbes-ügy tükrében

C-73/07. sz. ügy – Tietosuojavaltuutettu (Finnország) és Satakunnan Markkinapörssi Oy/Satamedia Oy közötti eljárás (2008. december 16.)

Az adott ügy releváns számunkra az adott tárgykörben, azonban az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában nem a GDPR, hanem az irányelv értelmezésére vonatkozott.⁹ A tényállás szerint a *Veropörssi* című folyóirat – amely a Markkinapörssi vállalkozás saját kiadványa – a finn adóhatóságoktól rendszeresen gyűjtött és a hatóságok által nyilvánosan közzétett adatokat azon célból, hogy azokat évente megjelentesse olvasói számára. A folyóirat ábécé szerinti sorrendben közölte településenként és jövedelmi kategóriák szerint osztályozva azoknak a természetes személyeknek a család- és utónevét, akiknek a jövedelme bizonyos küszöbértéket meghaladott, továbbá hozzávetőlegesen a tőkéből és a keresőtevékenységből származó jövedelmük összegét, valamint a vagyonuk adóztatására vonatkozó adatokat. A Markkinapörssi később a nyilvánosságra hozott személyes adatokat továbbította az egyes saját részvényesei tulajdonában lévő Satamedia nevű vállalkozás felé, és együtt olyan üzenetszolgáltatás igénybevételét tették lehetővé, amelynek segítségével SMS-küldés útján elérhetővé váltak a *Veropörssi*ben nyilvánosságra hozott információk. Bár a Markkinapörssi azt állította, hogy ezek a személyes adatok kérelemre és költségvonzat nélkül törölhetők, egyes érintett magánszemélyek mégis magánéletük megsértésére hivatkozva panaszt nyújtottak be azon finn adatvédelmi hatóság felé, amely a Markkinapörssi és a Satamedia tevékenységeinek vizsgálatával volt megbízva.

A kérelmet több esetben és szinten elutasították, végül a finn Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság asztalára került. Utóbbi az Európai Unió Bíróságához (a továbbiakban: EUB) fordult azon aggodalmát is kifejtve, hogy ugyan nem kérdőjelezi meg a szóban forgó adóadatok nyilvános jellegét, azonban kételyei vannak ezen adatok későbbi feldolgozási módszereit illetően. Így a Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatalra előterjesztett egyik kérdése az EUB felé ezzel kapcsolatban arra irányult, hogy az ügyben a finn nemzeti jogszabályok szerint nyilvános dokumentumokból származó adatokat érintő tevékenységeket kizárólag újságírás céljából folytatott személyesadat-

9 Az irányelv értelmében személyes adatnak minősül az azonosított vagy azonosítható természetes személyre (érintettre) vonatkozó bármely információ; az azonosítható személy olyan személy, aki közvetlen vagy közvetett módon azonosítható, különösen egy azonosító számra vagy a személy fizikai, fiziológiai, szellemi, gazdasági, kulturális vagy társadalmi identitására vonatkozó egy vagy több tényezőre történő utalás révén.

feldolgozási tevékenységeknek lehet-e tekinteni. A Bíróság továbbá annak a kérdésnek a tisztázását is kérte, hogy azon ténynek, hogy a feldolgozási tevékenységek fő célja az adóadatok nyilvánosságra hozatala, az értékelés szempontjából milyen mértékben lehet jelentősége.

Az elsőként ismertetett kérdés vonatkozásában az Európai Unió Bírósága a korábbi GDPR-javaslatában foglaltakhoz hasonlóan megállapította, hogy az újságírást, valamint az ahhoz kapcsolódó fogalmakat tágan kell értelmezni, és a kivételeket, eltéréseket nemcsak a médiavállalkozásokra, hanem valamennyi, újságírói tevékenységet végző személyre alkalmazni kell. Valamint, „a nemzeti jogszabályok szerint nyilvános dokumentumokból származó adatokat érintő olyan tevékenységek, mint az alapügybeliek, újságírói tevékenységeknek minősíthetők, amennyiben az a céljuk, hogy információkat, véleményeket vagy eszméket tegyenek hozzáférhetővé a nyilvánosság számára, bármilyen is legyen a továbbítás módja. E tevékenységek nincsenek fenntartva a médiavállalkozások számára, és kötődhetnek nyereségszerzési célhoz.”¹⁰

A finn Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság által feltett másik kérdés vonatkozásában az EUB szerint azt szükséges a nemzeti bíróságnak vizsgálnia, hogy az „újságírás céljából” folytatott személyesadat-feldolgozási tevékenységeknek mi a kizárólagos célja. Ez a cél kizárólag arra irányulhat, hogy az információk, a vélemények vagy az eszmék a nyilvánosság számára hozzáférhetőek legyenek.

A finn bíróság az EUB ítéletének áttekintését követően hatályon kívül helyezte az ügyben meghozott korábbi közigazgatási határozatokat, és azt újbóli vizsgálatra az adatvédelmi hatóság elé utalta, valamint azt is kérte, hogy az tiltsa meg az adózási adatok feldolgozását.¹¹ Bár a Bíróság a meghozott döntésben elismerte, hogy a Markkinapörssi kiadói tevékenységéhez szükséges adatok gyűjtését és kezelését az újságíráshoz kapcsolódó mentesség védi, mindazonáltal azt is megállapította, hogy a „személyes adatok újságírói célú feldolgozására” vonatkozó eltérés nem terjedhet ki „az újságírók által összegyűjtött adatok nagyszabású, szinte szó szerint katalógusként történő közzétételére”. Az adatvédelmi hatóság egy újabb vizsgálatot követően megtiltotta a Markkinapörssi számára, hogy az alkalmazott módon és mértékben feldolgozza az adózási adatokat, valamint a Satamedia számára megtiltotta, hogy a Markkinapörssi adatbázisából kapott adatokat gyűjtse, tárolja vagy SMS-szolgáltatásba továbbítsa, és a Veropörssi kiadványban megjelentesse. A társaságok fellebbeztek, az ügy végül újból a Legfelsőbb Közigazgatási Bírósághoz került, amely azonban elutasította a fellebbezést. Ekkor a két társaság az Emberi Jogok Európai Bíróságához (a továbbiakban: EJEB) fordult, amelynek abban a kérdésben kellett döntenie, hogy a finn hatóságok és bíróságok által elrendelt, a Markkinapörssi és a Satamedia által

¹⁰ *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* 2017.

¹¹ Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság (Finnország)–KHO:2009:82 2009.9.23./2303. sz. döntés (2009. szeptember 23.).

végzett adózási adatok feldolgozására vonatkozó korlátozások sértik-e eme vállalkozások véleménynyilvánításhoz való szabadságának jogát.¹²

Az EJEB rámutatott arra, hogy annak ellenére, hogy valamilyen információ hozzáférhető a köz számára, nem vonja ki azt feltétlenül az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) 8. cikkének védelme alól.¹³ A Markkinapörssi és a Satamedia vállalkozásnak mint médiaszektorban működő szaccégnek számolnia kellett volna azzal, hogy az adatok nagymértékű gyűjtésére és közzétételére nem feltétlenül alkalmazható az újságírói tevékenységre vonatkozó kivételszabály. Az EJEB másrésztől megemlítette azt is, hogy az ezen információkhoz való szabad hozzáférés valóban elősegítheti a közérdekű kérdésekről szóló demokratikus vita menetét, ugyanakkor a nyers adatok elemzés nélküli, nagy tömegben való közzététele mellett nem szól ilyen közérdek. Az adózásra vonatkozó adatok közzétételével a kíváncsi publikum számára lehetővé tehetők az egyének vagyonuk szerinti kategorizálását, és ilyen módon a nyilvánosság nagyobb rálátást kaphatott mások magánéletére, ez viszont közérdekű kérdés vitatásának nem tekinthető. A Bíróság felvetette azt is, hogy a közzététel szintén tekinthető a szenzációhajhászás és a kukkolás egy formájának, valamint megállapította, hogy az adatokat az adóhatóságok számára egy célból bocsátották rendelkezésre, azonban a kérelmezők más célból juthattak hozzájuk, és azok a jogalkotó által nem szándékolt módon és mértékben váltak hozzáférhetővé.

A Bíróság végül arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezők véleménynyilvánítás szabadságához való jogába való beavatkozás „szükséges volt egy demokratikus társadalomban”, és a finn hatóságok a mérlegelési jogkörükön belül jártak el. Ennek megfelelően 15 szavazattal 2 ellenében a Bíróság megállapította, hogy Finnország nem sértette meg a Markkinapörssi és a Satamedia vállalkozás véleménynyilvánításhoz való jogát.

Az EJEB tehát görcső alá vette, hogy a Finnországban alkalmazott korlátozások megfeleltek-e a „demokratikus társadalomban szükséges” normának, valamint azt, hogy a hazai hatóságok által hozott döntések tartalma méltányos egyensúlyt teremtett-e a véleménynyilvánítás szabadságához való jog és a magánélet tiszteletben tartásához való jog között. A Bíróság döntése során a következő kritériumokat határozta meg, amelyeket a két jog érvényesülésének mérlegelésekor szükséges figyelembe venni:

- a közérdekű vitához való hozzájárulás mértékét;
- az érintett személy ismertségének fokát;
- a hír összefoglaló tárgyát;

12 Satakunnan Markkinapörssi Oy And Satamedia Oy v. Finland ügy (no. 931/13) Strasbourg (2017. június 27.).

13 EJEE 8. cikk: 1. Mindenkinnek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. 2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott olyan esetekben avatkozhat be, amikor az demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.

- az információ megszerzésének módját, annak igazságtartalmát, hitelességét;
- a közzététel tartalmát, formáját és következményeit; valamint
- a kiszabott szankció súlyosságát.

A tanulmány által központi szerephez helyezett magyar *Forbes*-ügyben a NAIH kifejezetten támaszkodott erre az EJEB által felállított kritériumrendszerre, az ítélet meghozatalában az nagy segítségként szolgált a hatóság számára.

C-345/17. sz. ügy – Sergej Buivids versus Datu valsts inspekcija (Nemzeti Adatvédelmi Hivatal – Lettország) (2019. február 14.)

Az EUB az uniós jogba is átültette az EJEB korábbiakban említett ügyében felállított kritériumrendszerét, ez a Buivids-ügyben jól megfigyelhető. Az ügyben meghozott ítélet 66. pontjában külön hivatkoznak az idézett mérlegelési módszertanra. A továbbiakban elemzett ügy tényállása szerint S. Buivids az egyik videómegosztó online felületen közzétette a nemzeti rendőrség egyik rendőrkapitányságának helyiségében tett tanúvallomását, amelyről saját maga készített videófelvételt, és amelyen a rendőrtisztek rendőrkapitányságon végzett tevékenységei láthatók. A lett Nemzeti Adatvédelmi Hivatal megállapította, Buivids megsértette a lett adatvédelmi törvényt azzal, hogy nem tájékoztatta az érintett rendőrtiszteket személyes adataik kezeléséről, valamint azon információkat sem közölte velük, amelyek igazolnák, hogy a felvétel elkészítésével és közzétételével elérni kívánt cél megfelel a hatályos adatvédelmi rendelkezéseknek. S. Buivids bírósághoz fordult, kérelmében jelezte, hogy a szóban forgó videó közzétételével a társadalom figyelmét akarta felhívni a rendőrség jogellenes eljárására. A lett Kerületi Közigazgatási Bíróság elutasította kérelmét, majd később a Regionális Közigazgatási Bíróság a fellebbezését, így az ügy végül a lett Legfelsőbb Bíróság elé került. Buivids azzal is érvelt, hogy a videón a nemzeti rendőrség tisztjei mint közfeladatot ellátó személyek láthatók egy, a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen, és ilyen minőségben a közjogi személyek nem tartoznak a lett adatvédelmi törvény hatálya alá.

A cselekmények elemzésekor a megfelelő döntés meghozatala érdekében az eljárás felfüggesztése mellett a Legfelsőbb Bíróság két kérdéssel fordult az EUB felé. Az első kérdés arra irányult, hogy az irányelv hatálya alá tartoznak-e a jelen ügyben vitatott tevékenységekhez hasonló tevékenységek, a második kérdésben pedig arra volt kíváncsi a bíróság, hogy az említett tevékenység az irányelv értelmében személyes adatok újságírás céljából történő kezelésének minősül-e.

Az EUB a következő álláspontra jutott a feltett kérdések tekintetében. Az irányelv hatálya alá tartozik egy videófelvétel elkészítése a rendőrtisztekről egy vallomástétel során a rendőrkapitányságon, valamint akkor minősülhet személyes adatok kizárólag újságírás céljából történő kezelésének az alapügybeli körülmény, ha az említett videóból kitűnik, hogy a videófelvétel elkészítésének és közzétételének célja kizárólag

információk, vélemények vagy eszmék nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele, amely kérdést az előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.

Az EUB a döntés meghozatala során többek között azt a megállapítást is tette a Satakunnan Markkinapörssi és Satamedia ügyben hozott ítéletre hivatkozva, hogy az újságírás fogalmát tágan kell értelmezni, valamint az irányelv nem ír elő semmiféle olyan kivételt, amely annak hatálya alól kizárná a köztisztviselők személyes adatainak kezelését. Az irányelv 9. cikkében előírt mentesség nemcsak a médiavállalkozásokra, hanem valamennyi, újságírói tevékenységet végző személyre alkalmazandó, valamint a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy „újságírói tevékenységek” azok a tevékenységek, amelyeknek az a célja, hogy információkat, véleményeket vagy eszméket tegyenek hozzáférhetővé a nyilvánosság számára, bármilyen is legyen a továbbítás módja. Az a körülmény, hogy S. Buivids szakmáját tekintve nem újságíró, nem zárja ki, hogy a mentesség hatálya alá tartozzon a szóban forgó videófelvétel elkészítése és megosztása kapcsán. Mindemellett azonban az sem igaz, hogy a személyes adatokkal kapcsolatos, az interneten közzétett bármely információ az „újságírói tevékenységek” fogalmi körébe tartozhat.

A lett Legfelsőbb Bíróság az EUB iránymutatása alapján végül újra megvizsgálta az ügyet, és elutasította Buivids fellebbezését arra hivatkozva, hogy a rendőrök személyes adatainak közzététele nem tekinthető feltétlenül szükségesnek, a rájuk vonatkozó személyes adatokat pedig anonimizálva kellett volna közzétennie.¹⁴ Bármely személy újságírói céllal információkat tehet közzé annak érdekében, hogy közérdekű kérdésekről vitát generáljon, vagy elősegítse azt, azonban az újságírónak nem minősülő személynek az információk közzététele során ugyanúgy figyelnie kell a pontos, megbízható és jóhiszemű tájékoztatásra. Az ilyen személynek továbbá meg kell tudnia indokolni, miért gondolja úgy, hogy bizonyos információk közzététele közérdekűnek minősül. Ha a rendőrség területén rendőrtisztekről készített képeket olyan személy hozza nyilvánosságra, aki nem újságíró, és nem bizonyítható, hogy a képeket közérdekből, tehát újságírói célból hozta nyilvánosságra, akkor ilyen esetben az adott ügyben a személyes adatok védelméhez való jognak kell érvényesülnie a véleménynyilvánítás szabadságával szemben.

A Forbes-ügyben meghozott, kiemelt magyar döntések

Mediarey Hungary Services Zrt. (Forbes Hungary) versus NAIH (NAIH/2020/838/2., NAIH/2020/1154/9., NAIH-2426-6/2021.)

Jelen tanulmányban azért elemeztük először a két fentebbi esetet, hogy a *Forbes Hungary*-ügy lényegi elemeit könnyebben megvilágíthassuk, és egyben láthassuk, milyen precedensjogot kellett a Hatóságnak és a bíróságoknak főként figyelembe

¹⁴ Legfelsőbb Bíróság (Lettország)–SKA-6/2019. sz. döntés (2019. március 19.).

vennie a döntéshozatalt megelőzően. Magyarországon a *Forbes Hungary* kiadója, a Mediarey Hungary Services Zrt. (a továbbiakban: kérelmezett, *Forbes*) hasonló cípőbe került, mint a Markkinapörssi és a Satamedia vállalkozás, nyilvános, azonban személyes adatok listába rendezésével jelentetett meg többször is úgynevezett „gazdaglistákat” magazinjában. Az érintettek (a továbbiakban: kérelmező) a nyomtatott és elektronikus kiadványhoz kapcsolódó jogellenes adatkezelés, valamint az érintetti joggyakorlás nem megfelelő biztosítása tárgyában az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 52. § (1) bekezdésére, valamint a 60. § (1) és (2) bekezdésére figyelemmel nyújtottak be kérelmet a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (a továbbiakban: Hatóság) felé, amelyek nyomán adatvédelmi hatósági eljárás indult.¹⁵ A különböző években (2019 és 2020) a *Forbes* által benyújtott kérelmekre tekintettel a NAIH két, részben helyt adó határozatot hozott, később, 2021-ben viszont már elutasítóan döntött.

Beadványukban a kérelmezők – akiket érintettként az adatkezelés sértett – mindkét ügyben kifejezetten a *Forbes* kiadványaiban vagyonuknak, nevüknek és családjuk nevének feltüntetését sérelmezték, és feltüntették, hogy több alkalommal is jelezték a *Forbes* számára, nem kívánnak megjelenni a kiadványokban, a magazin azonban ignorálta kérésüket.

A *Forbes* érvelésében több releváns pontra is kitért, miszerint, a magazin nemzetközi médiavállalkozáshoz tartozó, világszerte megjelenő kiadvány, és a „listázás” is e termékeinek sajátja, amelyeken adott országok leggazdagabb embereit, legsikeresebbnek tartott vállalkozásait nevezik meg és rangsorolják. A *Forbes* azzal érvelt, hogy nyilvános adatok alapján a köz érdekét szolgáló tevékenységnek minősül a leggazdagabb és legnagyobb társadalmi befolyással bíró személyek rendszeres, megbízható amerikai módszertan alapján történő összegyűjtése és későbbi archiválása. Ezen újságírói tevékenység azt a hozzáadott értéket adja a nyilvános adatbázisokhoz, hogy a laikus polgárok számára segít értelmezni, valamint összegezni az egyébként nyilvánosan elérhető, hatalmas mennyiségű információt. Többször hangsúlyozta továbbá, hogy saját megállapítása szerint a kérelmező közszereplőnek minősül. Érvelésében a vállalkozás releváns alkotmánybírói határozatokra (a továbbiakban: AB határozat) is hivatkozott, és külön kiemelte a 28/2014. (IX. 29.) AB határozat indokolásba foglalt megállapítását, miszerint „mindaddig, amíg valamely tájékoztatás nem visszaélés a sajtószabadság gyakorlásával, az emberi méltóság védelmével összefüggésben a személyiségi jogok sérelmére való hivatkozás ritkán alapozza meg a sajtószabadság gyakorlásának a korlátozását”.

A Hatóság a kérelmek értékelésekor rengeteg körülményt vett figyelembe, többek között a fogalmakat próbálta az egyedi tényállásra tekintettel értelmezni. A Hatóság a kérelmezőnek részben adott helyt határozataiban (NAIH/2020/838/2.,

---

¹⁵ 2011. évi CXII. törvény.

NAIH/2020/1154/9.), és megbírságolta a *Forbest*.¹⁶ A döntésekben foglaltak szerint nem megfelelően végezte el a kérelmezett az érdekmérlegelést, annak eredményéről előzetesen nem tájékoztatta a kérelmezőt, így megsértette az általános adatvédelmi rendelet 6. cikk (1) bekezdés f) pontját. Továbbá nem adott megfelelő tájékoztatást az adatkezelés valamennyi lényeges körülményéről, és a kérelmező jogérvényesítési lehetőségeiről. Mindezek mellett viszont elutasította a kérelmezők adatkezelés elleni tiltakozásra, személyes adataik törlésére és azok kezelésének végleges abbahagyására irányuló kérelmét.

A tanulmányban azokat a következtetéseket, gondolatokat emeljük ki, amelyek a döntés eredményét relevánsan befolyásolták.

Közügy, közérdek

A véleménynyilvánítás tárgyának közügyre kell vonatkoznia ahhoz, hogy közérdekű vitába bekapcsolódjon, és így az igazság felderítését elősegítse. Az EJEB a Markkina-pörssi ügyhez kapcsolódó, alapjogi mérlegelésnél támpontként szolgáló kritérium-rendszere felállításakor határozta meg azt, hogy ilyen esetekben mindig vizsgálni kell a szólás közérdekű vitához való hozzájárulásának mértékét. A véleménynyilvánítás tárgyának közügyre kell vonatkoznia ahhoz, hogy közérdekű vitába bekapcsolódjon, és így az igazság felderítését elősegítse. A közügy fogalmának tartalma egyáltalán nem könnyen meghatározható, az pedig, hogy ki minősül közszereplőnek, még kevésbé egyszerű kérdés, számos jogeset boncolgatja az adott fogalmak pontos tartalmát. Közügyek tekintetében a Hatóság szerint is nem önmagában az érintett személy esetleges közszereplő státuszának, hanem így a vélemény közügyekhez kapcsolódó jellegének van meghatározó szerepe. Nem lesz attól például egy cikkben megjelent tartalom közügy, mert az abban foglaltak közszereplőre vonatkoznak. Vagyis, a közügyekkel összefüggő szabad véleménynyilvánítás kapcsán nem annak van jelentősége, hogy az adott tudósítással érintett személy maga hivatásszerű közszereplő-e, hanem annak, hogy a megszólaló milyen, és mennyire releváns kérdésben szólalt meg, valamint a kérdéses közlés hozzájárul-e közérdekű vitához.

Annak ellenére, hogy a közzétett adatok nyilvános céggadatoknak minősülnek, a NAIH azt állapította meg, hogy a cégnyilvántartás adatai nem használhatóak fel bármilyen körben. Felhasználásukra kizárólag megfelelő jogalap megjelölésével, a célhoz kötött adatkezelés elvének tiszteletben tartásával, valamint az információs önrendelkezési jog biztosításának garantálásával, az érintetti jogok megfelelő biztosítása mellett kerülhet sor.

16 *A Forbes Hungary* 2019 januárjában megjelent, 50 leggazdagabb magyart tartalmazó kiadványának nyomtatott és online változata, valamint a *Forbes* 2019 szeptemberében megjelent, legnagyobb családi vállalkozásokat tartalmazó kiadványának nyomtatott és online változatához kapcsolódó adatkezelések.

A Hatóság álláspontja szerint továbbá semmilyen körülmény nem utal arra, hogy „*watchdog*” típusú tevékenységként értékelhető a gazdaglisták összeállítása, valamint hogy azok tartalma konkrét közéleti vitákhoz kapcsolódna. Utóbbi listák nem konkrét eseményekhez kapcsolódnak, hanem rendszeresen (évente) megjelennek, és azt mutatják be, hogy ki és milyen mértékben gazdagodott meg az adott időszakban. A listákat meghatározott módszertan alapján állítják össze, nem pedig az alapján, hogy ki, illetve melyik vállalkozás kapott állami támogatást, tehát az összeállításokban olyan személyek és vállalkozások is szerepelnek, akik, illetve amelyek nem részesültek állami támogatásban. A gazdasági újságírásnak valóban lehet „küldetése”, azonban a „gazdaglista” mint termék elsősorban „pletykaéhséget” elégít ki, és nem közvetlenül közéleti vitához vagy konkrét tényfeltáráshoz, oknyomozáshoz kapcsolódik. A Hatóság így a gazdasági újságírást mint közérdekű tevékenységre való hivatkozást a *Forbes* részéről nem fogadta el megfelelő adatkezelés jogalapjaként, valamint kiemelte, hogy a rendelet 6. cikk (1) bekezdés e) pontja szerinti jogalap kizárólag jogszabály által minősített közfeladathoz kapcsolódó adatkezelési tevékenységhez fűződhet. A gazdasági újságírás tehát ugyan közérdekű tevékenység, de nem minősül közfeladatnak, mint ahogyan az újságíró sem tekinthető közfeladatot ellátó személynek. Ennek alátámasztására a Hatóság a hatályos büntető törvénykönyvre is hivatkozott, amely közfeladatot ellátó személyként nem sorolja fel az újságírókat.¹⁷ Az ügy végül kis kerülőúttal a Kúriára került a NAIH/2020/838 sz. ügyben, ahol a Kúria a NAIH döntésében foglaltaknak adott igazat, és többek között újból megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a sajtószabadság összeegyeztethetősége kérdésében döntés indokolása szerint sem a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 10. §-ából, sem a GDPR rendelkezéseiből nem vonható le az a következtetés, hogy a felperes közérdekű adatkezelést folytatna. Valamint az érdekmérlegelési és a tájékoztatási kötelezettség teljesítését illetően megállapítható, hogy a felperes a GDPR kiemelt rendelkezéseinek megfelelő érdekmérlegelési tesztet nem végezte el.¹⁸

Később, 2021-ben ugyanezen tárgyban, újfent az érintetti jogok érvényesülésének vizsgálata tárgyában újabb kérelem érkezett a NAIH felé, a Hatóság azonban azt már elutasította a következőkre hivatkozva. A *Forbes* ugyanis ebben az esetben már helyesen elkészítette a jogos érdekre alapított jogalap igazolásához szükséges érdekmérlegelést, a kérelmezők azonban az abban foglaltak ellenére azt jelezték vissza, hogy a gazdag vállalkozásokat felsoroltató listán semmilyen módon nem kívánnak szerepelni, tiltakoznak személyes adataik kezelése ellen, és megtiltják személyes adataik nyilvánosságra hozatalát. A vita következtében elindult eljárásban a Hatóság arra az álláspontra jutott, hogy az érintett jogosult arra, hogy saját helyzetével kapcsolatos okokból bármikor tiltakozzon személyes adatainak közérdeken, illetve jogos érdeken alapuló kezelése ellen.

¹⁷ 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 12. pont.

¹⁸ Kúria (Magyarország)–Kfv.IV.37.351/2021/9. sz. döntés (2021. június 15.).

Azonban az adatkezelő bizonyíthatja az érintett jogait és érdekeit összevető egyedi érdekmérlegelés útján, hogy az adatkezelést olyan kényszerítő erejű, jogos okok indokolják, amelyek elsőbbséget élveznek az érintett eme jogaival szemben. Ilyen esetben az érintettek feladata az adatkezelés megszüntetése érdekében az, hogy a saját helyzetükkel kapcsolatos okaikat az adatkezelő tudomására hozzák, aki ezáltal az általa korábban nem ismert egyéni szempontok szerint is tud újból érdekmérlegelést végezni. A kérelmező azonban saját helyzetének indokolását nem továbbította a *Forbes Hungary* számára, így érintetti kérelmét a Hatóság elutasította.

Összegzés

A döntések gerince – a precedensjog

Bátran kijelenthető, hogy a tanulmányban ismertetett precedensjog szignifikánsan megjelent a NAIH döntéseiben. A Hatóság az értékelés során az EJOB-nek a véleménynyilvánítás szabadságához való jog és a magánélet tisztelőben tartásához való jog közötti kritériumrendszerét vette igazán figyelembe, valamint az EUB-döntések tekintetében külön kiemelte és megismételte, hogy az újságírás fogalmát tágan kell értelmezni, valamint „újságírói tevékenységeknek” azok a tevékenységek minősülnek, amelyek célja, hogy információkat, véleményeket vagy eszméket tegyenek hozzáférhetővé a nyilvánosság számára, bármilyen is legyen a továbbítás módja. Utóbbiakra tekintettel állapította meg, hogy amíg a gazdasági újságírásnak valóban lehet küldetése, addig a gazdaglista mint termék elsősorban nem közvetlenül közéleti vitához kapcsolódik, hanem pletykaéhséget elégít ki, ugyanis az nem konkrét tényfeltáró vagy oknyomozó „műfaj”, amelyben jelen esetben a *Forbes* magazin saját módszertan szerinti vagyonmegállapítást követően rangsorolja a cégeket, személyeket. Továbbá a gazdasági újságírás ugyan közérdekű tevékenység, de nem közfeladat, ezért a magazin a GDPR 6. cikk (1) bekezdés e) pontja szerinti jogalapra hivatkozva nem kezelhet személyes adatokat. Ehelyett ajánlotta a Hatóság a *Forbes* magazin számára a GDPR 6. cikk (1) bekezdés f) pontja szerinti, jogos érdeken alapuló adatkezelést, egyfajta tippként. Részletezte a NAIH azt is, hogy ilyen esetben a kapcsolódó érdekmérlegelést milyen módon érdemes elkészíteni, az útmutatóban az EJOB által megadott vizsgálati szempontok köszönnek vissza. Így a NAIH szerint az érdekmérlegelés során érdemes az adatkezelőnek körbejárnia többek között azt, hogy az érintett közszereplő-e (az érintett személy ismertségének foka), valamint, hogy a kérdéses újságírói tevékenység oknyomozó jellegű-e, vagy csak a pletykaéhség kielégítését szolgálja (a közérdekű vitához való hozzájárulás mértéke). A 2021-es NAIH-döntés „eredményét” figyelembe véve látható, hogy a *Forbes* a Hatóság korábbi döntésébe foglalt tanácsokat megfogadta, és adatkezelési gyakorlatát annak megfelelően alakította.

Az üggyhöz kapcsolódó precedensjogra, valamint a magyar döntésekre figyelemmel továbbá megállapítható, hogy a hivatalos szerveknek nem a szakma képviselőinek

cenzúrázása vagy öncenzúrázásuk előidézése és az adatvezérelt újságírás blokkolása volt a céljuk, hanem egy, a gazdasági újságírás során alkalmazott sajátos „műfaj” kritikájának lehettünk tanúi. A jelen tanulmányban hivatkozott EJEB-döntésben is megfogalmazták, a médiaszektorban dolgozó szakembereknek számítaniuk kell arra, hogy egy ennyire a személyes adatok gyűjtésére, azok kontextusba helyezésére hangsúlyt fektető anyag nem biztos, hogy élvezni fogja az irányelv avagy a GDPR által garantált újságírói mentességet az adatkezelési és -feldolgozási kötelezettségek alól.

Ez a kontextus ráadásul olyan típusú, amelyhez nem feltétlenül pozitív megítélés vagy következmény kapcsolódik. Egy „gazdaglistán” való szerepeltetés veszélyeket is hordozhat magában az érintettek számára. A lottónyertesek, akik hirtelen meggazdagodnak, például ritkán vállalják fel nyereségüket és annak összegét a nyilvánosság előtt. Meghatározott szerencsejátékok részvételi szabályzatai rendszerint lehetőséget adnak a nyertesek számára, hogy kérhessék nevük elhallgatását olyan nagy összegű nyereségek esetén, amelyek sajtóérdeklődésre adhatnak okot.¹⁹ Ennek főbb indoka az, hogy a bűnözői körök figyelmét a nyertesek feleslegesen nem szeretnék magukra vonni, továbbá ózdkodhatnak attól is, hogy közvetlen környezetük tudomást szerez nyereségük tényéről. A „gazdaglisták” esetében inkább az előbbi releváns, a *Forbes*-ügyben érintettek külön hivatkoztak is erre a körülményre érvelésükben, valamint arra, hogy a listának betudható nagyobb ismertségük következtében folyamatos biztonsági kockázat mellett kell élniük. A NAIH nem értékelte az utóbbi körülményt, úgy állapította meg, hogy az nem tartozik a Hatóság feladat- és hatáskörébe, és ezzel kapcsolatban osztotta a *Forbes* álláspontját, miszerint nem igazolt az, hogy a bűnözők fellépése (kizárólag) a kiadvány megjelenésének következménye lehet. Mindenesetre érdekes, hogy a szerencsejáték-szektorban a tájékoztatási szektorhoz képest a gazdagságot mint körülményt milyen ellentétesen minősítik a bűnözési kockázatok felmérése, valamint az érintettek kérése szempontjából.

A NAIH döntését olyan kritika is érte, miszerint amíg a Markkinapörssi és Sata-media ügy tekintetében Finnországban az ország összes adózó nyersadó-adatainak nyilvánosságra hozatala forgott kockán, addig Magyarországon a Hatóság által lefolytatott eljárás kizárólag korlátozott számú jelentős gazdasági erővel rendelkező személy információinak közzétételére és elemzésére vonatkozott.²⁰ Továbbá a magyar Hatóság elfelejtett támaszkodni az EJEB más releváns ítélezési gyakorlataira az értékeléskor, így például a Krone Verlag ügy azon megállapítására, miszerint a közpénzek elköltésével kapcsolatos információkat nyilvánosságra hozó sajtó közérdekű tevékenységet végez, valamint szintén a Steel és Morris ügy esetében kifejtett értékelésre, amelyek megfelelően a nagyvállalatok vezetői kötelesek a magánéletüket érintő nagyobb nyomást elviselni.²¹ A két ügyet a következőkben részletesebben is ismertetjük annak

19 Lásd pl. *Luxor játék részvételi szabályzata* 2023.

20 Rucz 2022.

21 Krone Verlag GmbH & Co KG versus Austria (no. 34316/96.). Strasbourg (2002. február 26.); Steel and Morris versus The United Kingdom (no. 68416/01.). Strasbourg (2005. május 15.).

érdekében, hogy a NAIH döntését szélesebb kontextusba helyezhessük, és a megfogalmazott kritikák helyességét felmérjük.

A Krone Verlag ügy főszereplője Posch úr egyszerre volt az osztrák parlament (Nationalrat) tagja, európai parlamenti képviselő és tanár. A Krone Verlag Gmbh & Co. KG betéti társaság, a *Lokalausgabe* nevű lap kiadója, mint panaszos cég 1995 márciusa és 1995. június 29-e között több írást is közölt, melyben Posch úr jövedelemének mértékével foglalkoztak. Az újságcikkek főként arról szóltak, hogy az osztrák törvények alapján az európai parlamenti képviselőség ideje alatt Posch úr az általa felvett tanári fizetésre nem lett volna jogosult, mindezen állítások mellett pedig közzétettek Posch úrról készült fényképeket is a tartalom színesítésére. A volt képviselő a betéti társaság ellen 1995. augusztus 18-án ismételt közléstől való eltiltás iránt kezdeményezett eljárást az osztrák szerzői jogról szóló törvény alapján. 1996. január 4-én a tartományi bíróság döntésében véglegesen eltiltotta a társaságot attól, hogy ilyen és hasonló témájú cikkeit a képviselő fényképeivel megjelentessen, azzal érvelve, hogy Posch úr arca korábban nem volt általánosan ismert, és a fotók közzétételével széles körben lehetőséget biztosítottak személyének azonosítására. Az írások valóság tartalmát az osztrák bíróság nem vizsgálta.

A Krone Verlag Gmbh & Co. KG betéti társaság sikertelenül fellebbezett, ezért végső elkeseredésében az EJEB felé fordult azzal, hogy szerinte a tartományi bíróság döntése az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkébe foglalt véleménynyilvánítás szabadságához való jog érvényesülését akadályozza. Az Emberi Jogok Európai Bírósága vizsgálatát követően az ítéletben úgy fogalmazott, hogy a közszereplői minőség egy politikus tekintetében nem is lehet kérdéses, így Posch úrnak is el kellett volna viselnie a közügyekben való részvétellel szükségszerűen együtt járó következményeket. A témakör, hogy egy politikus törvényellenesen jutott jövedelméhez, mindenképpen közügynek tekinthető. Az osztrák tartományi bíróság az EJEB szerint sajnos elfeledkezett arról, hogy a demokratikus társadalmakban a sajtó legfontosabb feladata és kötelessége a nyilvánosság tájékoztatása a közügyekről, valamint, hogy azokkal összefüggésben különböző gondolatokat vessen fel és véleményeket közöljön.

A Krone Verlag-ügyben megállapítottakra az ellenérvet úgy tartalmazta a NAIH döntése, hogy a határozatban levezették annak ellentételezését, miszerint a *Forbes* által közzétett anyagnak nem a közpénzek elköltésének bemutatása, hanem egy gazdaglista közzététele volt a célja. Tehát az újságíró nem azt tűzte ki célul, hogy bemutassa, melyik vállalkozás kapott állami támogatást, és mekkora összegben, hanem csak a vagyonos, sikeres személyek és vállalkozások rövid ismertetésére irányult. A „gazdaglista” mint termék nem közvetlenül közéleti vitához vagy konkrét tényfeltáráshoz, oknyomozáshoz kapcsolódik, hanem egyfajta bulvárműfajt testesít meg, az EJEB minősítésében a termék közzétételének célja inkább szenzációhajhászás.

Fontos körülmény, hogy az érintett honlapján a mai napig nyilvánosan elérhető egyebekben az állami támogatás összegéről szóló dokumentum, azonban a Krone Verlag-ügyben a kérdéses fénykép nyilvánossága csak erősítette a bíróság álláspontját.

A Steel and Morris ügyben az 1980-as évek közepén a londoni Greenpeace McDonald's ellenes kampányba kezdett, szórólapokat osztogattak „Mi a baj a McDonald's-szal?” címmel. A McDonald's az Egyesült Királyság illetékes bíróságán azt állította, hogy a szórólapok rágalmozóak, hiszen a szórólap első oldalán egy Stetson kalapot viselő, bohócmaszkban ábrázolt „Ronald McDonald” férfi volt látható szemében dollárjelekkel. Ezenkívül a szórólap többi oldalán a fejléc olyan McDonald's szimbólumokból állt, amelyen az „arany ívek” a „McDollars, McGreedy, McCancer, McMurder, McDi-sease...” szavakat hirdették. Az Egyesült Királyság illetékes bíróságán lezajlott meghallgatásokon Steel és Morris által osztogatott szórólapokat részben rágalmozónak találták ezért 40 ezer font kártérítést kellett fizetniük.

Steel és Morris az EJEB felé fordult. Az EJEB az ügy vizsgálatát követően ítéletében úgy fogalmazott, hogy a „politikai véleménynyilvánítás” – beleértve a közérdekű és aggodalomra okot adó kérdések megvitatását – magas szintű védelmet igényel az EJEE 10. cikkének értelmében. Steel és Morris nem voltak újságírók, ezért szükségszerűen nem élvezik ezt a magas szintű védelmet, azonban egy demokratikus társadalomban fontos, hogy még egy olyan kis kampánycsoport is, mint a londoni Greenpeace, kifejezhesse véleményét és így hatékonyan folytathassa tevékenységét. Az EJEB ezen túlmenően azt is előadta, hogy a szórólapon szereplő állítások többsége már korábban megjelent, nyilvános vita részét képezte, és a közvélemény aggodalmát fejezte ki azokkal szemben. Olyan hatalmas multinacionális cégek, mint a McDonald's, a nyilvánosság politikai és egyéb szereplőivel együtt nagyobb fokú toleranciát kell hogy tanúsítsanak a velük szemben megfogalmazott kritikákkal kapcsolatban.

A Steel and Morris ügyben megfogalmazottak relevánsak lennének az ügy szempontjából, hiszen közszereplőnek, nagy befolyású vállalatoknak és politikusoknak többet kell túrnie kritika megfogalmazása esetén, azonban az ügy reflektorfényében nem személyes adatok kezelése szerepelt, mint a *Forbes*-ügyben, hanem egy szolgáltatás kritikája kapott hatalmas visszhangot.

E további ügyek rövid bemutatását követően szükséges értékelni és összefoglalni, hogy a *Forbes*-ügyben a felek – a kérelmező, valamint a *Forbes Hungary* is – a döntéshozatal során megtett, önös érdekek által vezéreltnek minősíthető érveléseik fényében saját tevékenységüket és integritásukat próbálták védeni, tehát álláspontom szerint az igazság félu-ton található. Az érintett számára a jogrendszer eszközt kínált, amellyel élni tudott annak érdekében, hogy sérelmeit orvosolni tudja, ez a kezdeményezés azonban az ügyet körbeölelő megnövekedett médiafigyelem okán inkább kontraproduktívan hatott. Hasonlóan jártak, mint azok a németországi lakosok, akik otthonaik elhomályosítását kérték a Google Street View alkalmazásban annak érdekében, hogy elkerüljék a bűnözői körök érdeklődését – a házakra, lakásokra pont az elhomályosítás ténye hívta fel a figyelmet.²² A *Forbes Hungary* pedig kétértelműen nyilatkozott, elsősorban a korrupciós ügyek feltárását vélte fontosnak, majd hivatkozott arra is, hogy a kérelmező igazából ún. címlapsztori is lehetne, hiszen rendkívül sikeres vál-

22 MAYER-SCHÖNBERBERGER – CUKIER 2014: 170. Idézi GALÁNTAI 2016: 40.

lalkozásról beszélhetünk.²³ Nem ördögtől való felvetés az sem, hogy a *Forbes Hungary* e gazdaglistákat tartalmazó kiadványaira nagyobb a kereslet, azonban a NAIH azért nem vizsgálta a magazin eladott példányszámait, mert az EUB a Markkinapörssi és Satamedia ügy relációjában már megállapította: azon tény, hogy a nyilvános jellegű adatok nyilvánosságra hozatala nyereségszerzési célhoz kötött, nem zárja ki, hogy azt újságírás céljából folytatott tevékenységnek lehessen tekinteni, így ez a körülmény nem minősíthető hátrányosan.

Adatvezérelt újságírás

A *Forbes Hungary*-ügyben meghozott döntések legnagyobb és lehangosabb kritikája az volt, hogy később a gyakorlatban dermesztő, öncenzúrát elősegítő hatással lesznek az abban megállapított értékelések az újságírói tevékenységre, abból kifejezetten az adatvezérelt újságírásra. A kritikus hangok attól félnek, hogy az ilyen típusú határozatok – mint például a tanulmányban elemzett NAIH-döntések – következtében az újságíróknak nem lesz majd lehetőségük a személyes adatokat nagy adathalmazokból kiszűrni, elemezni, és ennek megfelelően az információt lejegyezni, hiszen amennyiben az újságírói mentesség kitétele nem alkalmazható, a GDPR kötelezettségeket telepítő rendelkezései akadályozni fogják az újságírókat tájékoztatási tevékenységük megvalósításában. E kötelezettségek az eseményekre történő azonnali reagálást és annak közzétételét nem segítik elő, így a precedensjog felgyorsult világunkban egyfajta dermesztő hatással lehet az adatvezérelt újságírásra, így a tömegtájékoztatás piacára.

A hatalmas adathalmaz áttekinthetetlenségének problémáját szeretné az adatvezérelt újságírás kiküszöbölni, ahol az újságíró egyfajta adatfeldolgozó minőségben végzi tevékenységét.²⁴ Ezt a módszert – jó esetben – azért használják, hogy a kiszűrt információval segítsék az olvasót az adattengerben eligazodni, hiszen az EJOB gyakorlata szerint a médiára hárul a közérdekű információk és közérdekű témákhoz kapcsolódó vélemények közzétételének feladata.²⁵ Jelen korunkban Yuval Noah Harari történész és író tette népszerűvé a dataizmus mint eszme fogalmát, amely segít megvilágítani számunkra az adatvezérelt újságírás növekvő tendenciáját. A dataisták szerint az embereknek kell az adatokat információvá, az információkat tudássá, a tudást pedig bölcsességgé alakítaniuk. Úgy vélik, hogy az emberiség már nem képes megbirkózni a hatalmas adathalmazzal, így már nem tudja az adatokat információvá, tudássá, bölcsességgé formálni, véleményük szerint így az adatfeldolgozás munkáját elektronikus

23 *Bírósággal tüntetik el az utcákról a Forbes magazin gazdaglistáját a Hell Energy tulajdonosai* 2020.

24 Lásd BORGES-REY 2021: 147.

25 Lásd pl. *Observer and Guardian v. the United Kingdom* (no. 13585/88, 1991. november 26-i döntés), *Sunday Times v. the United Kingdom* (no. 13166/87, 1991. november 26-i döntés), *Thorgeir Thorgeirsson v. Iceland* (no. 13778/88, 1992. június 25-i döntés), *MGN Ltd. v. the United Kingdom* (no. 39401/04, 2011. január 18-i döntés), *Uj v. Hungary* (no. 23954/10, 2011. július 19-i döntés). Idézi KOLTAY–MAYER 2019: 399.

algoritmusokra kell bízni.²⁶ Az újságírók ennek megfelelően akár saját kutatómunkájuk, akár algoritmusok igénybevételével próbálják informálni a közt. A hagyományos sajtó szerepe átalakul, már nem a megszólalóként lép fel, hanem csak szólást gyakorol úgy, hogy válogat és értelmez a többi adat, információ és más szólások között.

Az adatvezérelt újságírásnak természetesen hátulütője is lehet a szakmára nézve, ezt Nick Davies oknyomozó újságíró fejtette ki frappánsan, miszerint „ahelyett, hogy aktív hírgyűjtés valósulna meg, az újságírók pusztán passzívan feldolgoznak bármit (adatot, információt) ami a szemük elé kerül, darálják a történeteket, annak ellenére, hogy az valós esemény, vagy PR trükk, akár fontos, akár banális, akár igaz, vagy akár hamis.”²⁷ Utóbbi esetre lehet példa, amikor az EJEB a véleménynyilvánítás szabadságának sérelmét azért állapította meg, mert egy újságcikkben közölt állítások alátámasztására bár hivatalos dokumentumokat használtak fel, de további oknyomozást a közlés tekintetében nem végeztek. A tényfeltárás akkor minősül alapos, gondos, megbízható információszerzésnek, amennyiben ellenőrzött forrásokra épül.²⁸

A *Forbes Hungary* is nyilvános személyes adatok összegyűjtésével és rendszerezésével, adatvezérelt újságírással határozza meg gazdaglistáit. Az EJEB azonban a gazdaglisták tekintetében kiemelte, azok közzététele a szenzációhajhászás és a „kukkolás” egy formájának tekinthető. Az oknyomozás feltétele ebben az esetben tehát nem teljesül. Az újságírás, így az adatvezérelt újságírás mint szakmai tevékenység fő etikai követelményei közé tartozik, hogy adott publicisztikai műfaj igaz, tartalmilag és helyesírás tekintetében pontos, valamint objektív legyen, és az újságíró főként ezen értékek megvalósítására törekedjen.²⁹ Az adatvezérelt újságírásra is ugyanazok az etikai és szakmai elvek irányadók, mint a hagyományos újságírásra.³⁰ Minden államban az újságírói etikai kódexekbe foglaltak többnyire azonos alapelveket fogalmazznak meg, így többek között a hitelesség, a pontosság, a pártatlanság és a méltányosság alapelve mellett kiemelt a tényszerű és objektív, szenzációhajhászástól mentes tájékoztatás követelménye is.³¹ A bíróságok még a közösségi médiában – tehát nem csak a hagyományos sajtó esetén – is vizsgálják a közlés jellegét: az öncélú, „pletykaéhes kíváncsiság” kielégítését célzó közlések a közösségi platformok felületén sem tartozhatnak a véleménynyilvánítási szabadság által igazolható körbe.³²

A NAIH így összességében precedensjogon, az EUB és az EJEB gyakorlatán nyugvó, valamint végső soron sajtóetikai követelményeket figyelembe vevő döntést hozott, amelynek nem az adatvezérelt újságírás megdermesztése, valamint az újságírói mentesség lehetőségének figyelmen kívül hagyása volt a célja, hanem a gazdaglisták és az azok előkészítése során végzett adatkezelés és adatfeldolgozás módszerének szigorúbb megítélése.

26 HARARI 2017: 428.

27 Idézi GARTON ASH 2022: 430.

28 Saygili and others versus Turkey ügy (no. 19353/03.). Strasbourg (2008. 01. 08.).

29 Vö. SZAKÁCS 2018.

30 DE JONG 2021: 213.

31 KOLTAY–MAYER 2019: 416.

32 BARZÓ–HALÁSZ 2022: 114.

Az elemzések következtében azonban egyértelműen megállapítható, hogy az uniós adatvédelem és a véleménynyilvánítás szabadsága közötti halmaz jelenleg úgy értelmezhető, mintha az újságírásnak lényegében a GDPR abszolút mentességet biztosítana a jogszabályban foglaltak alól, és annak alárendelne minden más olyan tevékenységi formát, amely a személyes adatok terjesztését foglalja magába.³³ Az eset-jog értelmezésével azonban pontosan kirajzolódik, hogy ez a feltételezés helytelen, a hatályos rendelkezések alapján az újságírói mentességre való hivatkozás nem jelent garantált védelmet és egyben kibúvót a vonatkozó adatvédelmi kötelezettségek teljesítése alól.

Irodalomjegyzék

- Bírósággal tüntetik el az utcákról a Forbes magazin gazdaglistáját a Hell Energy tulajdonosai (2020). *Forbes.hu*, 2020. január 29. Online: <https://forbes.hu/uzlet/birosaggal-tuntetik-el-az-utcakrol-a-forbes-magazin-gazdaglistajat-a-hell-energy-tulajdonosai/>
- BARZÓ Tímea – HALÁSZ Csenge (2022): A magánélethez való jog és a véleménynyilvánítás szabadsága ütközéspontjai az online közösségi térben. *In Media Res*, 11(2), 103–114.
- BORGES-REY, Eddy (2021): Journalism With Machines? From Computational Thinking to Distributed Cognition. In BOUNEGRU, Liliana – GRAY, Jonathan: *The Data Journalism Handbook. Towards a Critical Data Practice*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 147–153. Online: <https://doi.org/10.1017/9789048542079.023>
- BRADSHAW, Paul – ROHUMAA, Liisa (2011): *The Online Journalism Handbook: Skills to Survive and Thrive in the Digital Age*. [H. n.]: Routledge.
- ERDOS, David (2021): Special, Personal and Broad Expression: Exploring Freedom of Expression Norms under the General Data Protection Regulation. *Yearbook of European Law*, 40(1), 398–430. Online: <https://doi.org/10.1093/yel/yeab004>
- DE JONG, Winny (2021): Data Journalism Should Focus on People and Stories. In BOUNEGRU, Liliana – GRAY, Jonathan: *The Data Journalism Handbook. Towards a Critical Data Practice*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 211–216. Online: <https://doi.org/10.1515/9789048542079-031>
- EU Member States notifications to the European Commission under the GDPR [é. n.]. *European Commission*. Online: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/data-protection-eu/eu-member-states-notifications-european-commission-under-gdpr_en
- GALÁNTAI Zoltán (2016): Big data, tudomány, kauzalitás. *Információs Társadalom*, 16(2), 32–43. Online: <https://doi.org/10.22503/infars.XVI.2016.2.2>
- GARTON ASH, Timothy (2022): *Szólásszabadság. A globálisan összekapcsolt világ 10 alapelve*. Budapest: Európa.
- HARARI, Yuval Noah (2017): *Homo Deus. A Brief History of Tomorrow*. [H. n.]: Vintage.

33 ERDOS 2021: 429.

- JANSEN REVENTLOW, Nani (2020): Symposium on the GDPR and international law. Can the GDPR and freedom of expression coexist? *AJIL Unbound*, 114, 31–34. Online: <https://doi.org/10.1017/aju.2019.77>
- KOLTAY András – MAYER Annamária (2019): Az újságírók jogállása. In KOLTAY ANDRÁS – NYAKAS LEVENTE (szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Budapest: CompLex, 397–418.
- KUNER, Christopher – BYGRAVE, Lee A. – DOCKSEY, Christopher szerk. (2021): *The EU General Data Protection Regulation: A Commentary*. [H. n.]: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3839645>
- Luxor játék részvételi szabályzata* (2023). Online: https://bet.szerencsejatek.hu/cmsfiles/36/cf/Luxor_RSZ_2023_08_28_tol.pdf
- MAYER-SCHÖNBERGER, Viktor – CUKIER, Kenneth (2014): *Big Data. Forradalmi módszer, amely megváltoztatja munkánkat, gondolkodásunkat és egész életünket*. Budapest: HVG Könyvek.
- RUCZ, Melinda (2022): SLAPPED by the GDPR: Protecting Public Interest Journalism in the Face of GDPR-based Strategic Litigation against Public Participation. *Journal Of Media Law*, 14(2), 378–405. Online: <https://doi.org/10.1080/17577632.2022.2129614>
- Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland (2017). *Global Freedom of Expression*, 2017. június 27. Online: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/case-satakunnan-markkinaporssi-oy-satamedia-oy-v-finland/>
- SZAKÁCS Ildikó Réka (2018): *Műfajismeret és elemzés lépésről-lépésre*. [H. n.]: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet. Online: <http://eta.bibl.u-szeged.hu/2266/1/EFOP%20351%20szir.pdf>
- SZEGEDI László et al. (2021): A GDPR alkalmazásával kapcsolatos első tagállami tapasztalatok – egy séges szabályozás, eltérő alkalmazás? *Infokommunikáció és Jog*, 18(1), 10–16.
- TÓFALVY Tamás (2016): Újságírói engedélyek, pajzstörvények és a szakma jogi definíciója. In KOLTAY ANDRÁS – TÖRÖK BERNÁT: *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején III*. Budapest: CompLex, 503–514.

Jogszabályok

- Az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, 1995. október 24-i 95/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2011. évi CIV. törvény
- Az információs önrendelkezési jogról és az információs szabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény

Bírósági döntések

Krone Verlag Gmbh & Co KG versus Austria (no. 34316/96.). Strasbourg (2002. február 26.)

Kúria (Magyarország)–Kfv.IV.37.351/2021/9. sz. döntés (2021. június 15.)

Legfelsőbb Bíróság (Lettország)–SKA-6/2019. sz. döntés (2019. március 19.)

Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság (Finnország)–KHO:2009:82 2009.9.23./2303. sz. döntés (2009. szeptember 23.)

Satakunnan Markkinapörssi Oy And Satamedia Oy v. Finland ügy (no. 931/13). Strasbourg (2017. június 27.)

Saygili and others versus Turkey ügy (no. 19353/03.). Strasbourg (2008. 01. 8.)

Steel and Morris versus The United Kingdom (no. 68416/01.). Strasbourg (2005. május 15.)